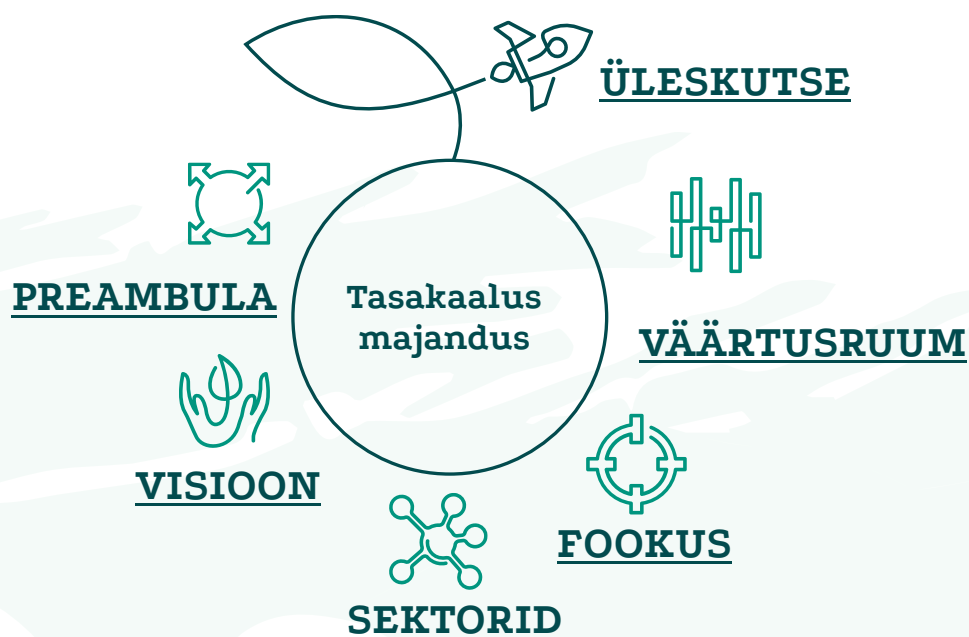

TASAKAALUS MAJANDUS

2040 VISIOON

Preambula

Visioonidokument sündis suunamuutuse vajadusest keset kliimakriisi, tehnoloogilist pööret ja globaalset ebastabiilsust. Visioonidokument ei ole tegevusplaan ega tehniline raport, vaid raamistik majanduse arengu ühiseks mõtestamiseks. Visioon toetub aastatel 2022–2025 koostatud Rohetiigri teekaartidele, mis ühendavad viie sektori põhjaliku analüüsi ja kolmesaja organisatsiooni kogemuse. **Visioon on ambitsioonikas ent samas realistlik narratiiv inimeste heaolu ja looduse piiride tasakaalust, kus looduskeskkonna seisund ja heaolu ajas säilivad või paranevad.**

Meie teekonda juhivad tugevad aluspõhimõtted. **Esiteks, majandus saab eksisteerida ainult looduse piirides. Iga ettevõtte, kogukond ja otsustaja teab, et majanduslik pikaajaline edu ei saa tulla looduse hävimise hinnaga. Teiseks, inimese heaolu ja looduse seisund ei ole vastandid.** Vastupidi – need toetavad teineteist. Kui metsade, põldude ja merede tervis on korras, on ka inimeste elu turvaline ja heaolu tagatud. **Kolmandaks, ressursse raiskavad mudelid hääbuivad paratamatult.** Majandus, mis põhineb ühekordsusel ja ülemäärasel kulutamisel, ei suuda pikas plaanis püsida.

Visioonidokumendis kõlavad tulevikuinimeste tsitaadid on uuringupõhised arhetüübid. Kasutame 2025. aastal läbi viidud fookusgruppide peamisi hoiakuid ja kogemusi, kuid tsitaadid on sünteesitud ja viidud aastasse 2040. Nii anname visioonile inimliku mõõtme, hoides ühtlasi uuringulisi mustreid ja anonüümsust.

Visioon 2040

TASAKAALUS MAJANDUS

Eesti majandus toimib 2040. aastal kui terviklik ökosüsteem, kus energia, materjalid ja teadmised liiguvad ringselt. Iga osa toidab ja toetab teisi: põllumajandus ühendab toidujulgeoleku ja looduse hoidmise, tööstus tugineb ringlusse võetud materjalidel, ehitus arvestab elutsüklit ning transport seob need osad üheks toimivaks võrgustikuks. Majandus vajab erinevate valdkondade ja tegijate tasakaalu, et püsida elujõuline ja kohanev looduse taastumisvõime piirides.

Majandus ei ammuta enam jõudu looduse arvelt, vaid arvestab sellega. Metsad, põllud ja mered on saanud majanduslikeks liitlasteks – nende tervis määrab meie majanduse vastupidavuse. Keskkonnahoid ei ole eraldi eesmärk – loodusega arvestamine on majanduslikult kasulik. Looduskeskkonna hea tervis tähendab tugevat majandust.

Eesti suurimaks tugevuseks on ressursi- ja energiakasutuse tõhususest sündiv väärtus.

Ringmajandus, dekarboniseerimine ja digitaalne sidusus on Eesti majanduslik konkurentsieelis, mis vähendab kulusid, kasvatab lisandväärtust ja avab uusi eksporditurge.

Eesti väiksusest on kujunenud tema suurim eelis.

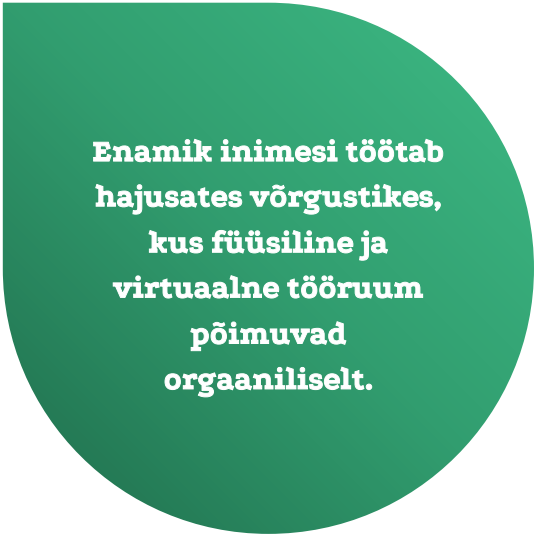
Kompaktne süsteem on tundlik ja kiire – siin saab ideid katsetada, tulemusi mõõta ja õppida oluliselt kiiremini kui suurtes majandustes. Süsteemi hoiab koos tasakaal – vabadus ja vastutus, tõhusus ja paindlikkus, kohalik tugevus ja globaalne avatus.

Ringmajandus,
dekarboniseerimine
ja digitaalne
sidusus on
majanduslik
konkurentsieelis
paindlikkus

INIMESTE IGAPÄEVAELU

Eesti elu 2040. aastal kulgeb rahulikus, ent elujõulises rütmis. Inimeste päevad on täis teadlikke valikuid ja kindlustunnet, mis tuleneb sellest, et loodus, töö, tarbimine ja kogukond on taas ühendatud tervikuks. Töö ei ole enam pelgalt sissetuleku allikas, vaid osa elukvaliteedist ja eneseteostusest. Enamik inimesi töötab hajusates võrgustikes, kus füüsiline ja virtuaalne tööruum põimuvad orgaaniliselt. Tööaja ja -koha valik on paindlik, kohandudes inimese rütmi ja kogukonna vajadustega. Automatiseeritud süsteemid ja tehisaru on vabastanud inimesed tarbetust rutiinist, andes lisaaega loovuseks, õppimiseks ja pereeluks.

Enamik inimesi töötab hajusates võrgustikes, kus füüsiline ja virtuaalne tööruum põimuvad orgaaniliselt.

Tarbimises on aset leidnud väärtuslik pööre, kus inimesed hindavad toodete elukaart ja kestlikkust samaväärselt hinna ja mugavusega. Korduskasutus ja ringluspõhised teenused on saanud elu loomulikuks osaks – see on kultuur, mitte kampaania. Toidulaud peegeldab sama mõtteviisi: kohalik tootmine ja globaalne mitmekesisus põimuvad nii, et inimesed teavad oma toidu päritolu ja selle mõju keskkonnale. **Tarbija ja tootja piir on hägustunud – paljud toodavad ise energiat, kasvatavad toitu või jagavad ressursse oma kogukonnaga.**

Kogukondlik elu on taas oluline osa majandusest. Tehisaru ja turvalised digiplatvormid võimaldavad inimestel töötada ja õppida ka väljaspool suuri linnu, hoides samal ajal sidet oma kodukoha ja kogukonnaga. Virtuaalne koostöö ei asenda füüsilist lähedust, vaid täiendab seda: kogukondlikud otsused ja algatused on digitaalselt nähtavad, mis loob läbipaistvust ja usaldust. Energiat toodetakse ja salvestatakse osaliselt lokaalselt, transpordivõrgud seovad piirkonnad sujuvaks võrgustikuks ja elektroonilised tööriistad hoiavad elurütmi sünkroonis. Kogukonnast on saanud majanduse toimimise osa – see on koht, kus otsused saavad inimliku näo.

SEKTORITE ROLLID JA SIDUSUS

2040. aastal toimivad energia, transport, ehitus, maakasutus, tööstus ja ringmajandus sümbioosis – need ei ole enam eraldiseisvad valdkonnad.

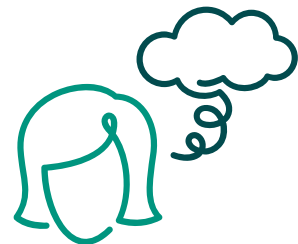
Energiasektor on selle ühtse süsteemi toiteallikas – see varustab transporti ja tööstust puhta, stabiilse ja taskukohase energiaga. Tänu taastuvenergia kiirele laienemisele Euroopas on Eesti tööstuse kulubaas senisest kindlam ja ennustatavam: transpordi ja tootmise elektrifitseerimine vähendab riske ning loob uue konkurentsieelise.

Transport ei tähenda enam pelgalt liikumist, vaid eelkõige sidusust – töö, vaba aeg ja teenused on ühendatud ühtseks rütmiks, kus inimesed ja kaubad liiguvad sujuvalt ning väikese jalajäljega.

Töö, vaba aeg ja teenused on ühendatud ühtseks rütmiks, kus inimesed ja kaubad liiguvad sujuvalt ning väikese jalajäljega.

Ma olen Pärnu bussivõrguga rahul – buss väljub iga 15 minuti tagant, ja proovin rohkem jala käia.

Naine, 75, Pärnu

Ehitussektor kujundab keskkondi, mis toetavad tervist, koostööd ja elurikkust. Hooneid nähakse elutsüklina ja laiema avaliku ruumi komponendina, mitte üksikobjektina – hooned toodavad energiat, seovad süsinikku, toetavad kogukondlikku elu ja on ringmajanduse loomulik osa.

Maakasutus ja põllumajandus hoiavad nüüd looduse ja tootmise vahel tasakaalu. Toidutootmine toimub koos loodusega: metsad ja põllud on samaaegselt majanduslik ja ökoloogiline ressurss, pakkudes tulu, toitu ja elurikkust. Maakasutus ja põllumajandus on korraldatud taastaval moel – tootmistsükli loomulikuks osaks on taastamine, seda nii muldade, maastike kui metsade puhul.

Metsad ja põllud on samaaegselt majanduslik ja ökoloogiline ressurss.

Tööstus on ringmajanduse tuum: see hoiab nüüd materjale ringluses, pikendades toodete eluiga ja kasvatades väärtust igas etapis.

Kõiki neid sektoreid ühendab digitaalne partnerlus. Tänu andmepõhisele ühisvõrgule on majandus tõhus, paindlik ja vastupidav. **Sektorite ühine siht on luua rohkem väärtust väiksema ressursikuluga - see on Eesti majanduse tugevus ja ekspordieelis.**

DIGITAALSUSE JA VÄIKESE MASTAABI EELISED

2040. aastaks on tehnoloogilisest sidususest saanud Eesti majanduse närvisüsteem – nähtamatu võrgustik, mis ühendab inimesed, ettevõtted ja institutsioonid ühtseks elavaks organismiks.

Digitaalne oskus võimaldab hajusatel ettevõtetel tegutseda sama tõhusalt kui suur korporatsioonidel, luues võrdsed võimalused ka väikestele tegijatele. Kohalik toidutootja, energiapakkuja või pereettevõtte saab kasutada suurtega samu digitööriistu ning seetõttu on majandus mitmekesine, hajutatud ja vastupidav.

Tehisaru pakutav efektiivsus ja senisest väiksem alginvesteering lisab ettevõttele võimekust - vähendades vahet mastaabis ning tõstes esile loovuse ja inimliku otsustuse väärtuse. Väiksemad üksused suudavad kohaneda kiiresti ja luua lahendusi, mida loovad kogukonnad mitte kauged keskused.

Tänu avatud platvormidele ja usaldusväärsetele andmevoogudele on majandus paindlik ja innovatsioonivõimeline ning on õiglasel konkurentsis.

**Mulle meeldib, et saan täna oma
Põlva maamajast rahvusvahelist
ettevõtet juhtida. Tehisaru,
digitaalne autentimine ja andmete
liikumine – kõik toimib.**

juht, 28, Põlva

Eestist on saanud digipesa, kus õigus- ja maksukeskkond soosib

platvormimajandust ning uusi ärimudeleid. Kapitaliturg on avatum ja regionaalselt kättesaadavam, avalik sektor tegutseb usaldusliku partnerina, mitte tõkkena. Tarbetu bürokraatia vähenemine hoiab innovatsiooni tempo kõrgel ning tagab, et digitaalsus teenib inimest, mitte vastupidi.

KOHALIKU JA GLOBAALSE MÕÕTME PÕIMUMINE

2040. aastal ei ole Eesti majandus kapseldunud oma piiridesse, kuid ta pole ka lahustunud piiritusse globaliseerumisse. **Kohalik ja globaalne on sulandunud üheks, kus kohalik tugevus loob stabiilsuse ja globaalne avatus annab hoogu.**

Kohalik tootmine annab turvalisust – toidujulgeoleku ja energia kättesaadavuse, elukeskkonna kvaliteedi ja kogukondliku sidususe. Samal ajal on Eesti teadus, ettevõtlus ja kultuur sügavalt seotud rahvusvaheliste võrgustikega, mis toovad siia teadmisi, partnereid ja investeeringuid.

Eesti ettevõtted on partnerid, mitte allhankijad. Nende tugevus seisneb mahu asemel selges suunas, kvaliteedis ja väärtuspõhises juhtimises. Väikesest riigist on saanud suur eeskuju: meie ettevõtted näitavad, et julge innovatsioon ja vastutustunne võivad koos kujundada uusi turge. Kohalik ja globaalne põimuvad inimeste eludes: noor, kes õpib Tartus, osaleb ka rahvusvahelises teadusprojekti; talunik Saaremaal müüb oma toodangut digiplatvormil üle Euroopa.

Eestist on
saanud
digipesa

Kohalik
tootmine
annab
turvalisust.

INNOVATSIOONI JA JÄTKUSUUTLIKKUSE KOOSMÕJU

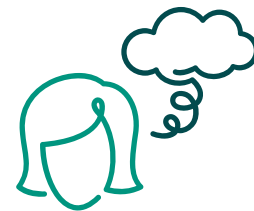
Uuenduslikkus ei ole enam vastand jätkusuutlikkusele, vaid selle loomulik osa. Iga uus tehnoloogia, ärimudel või teenus sünnib mõttega, et see peab kestma ja teenima laiemat heaolu. **Elutsükli kogukulu on olulisem kui tänane hind.** Innovatsioon tähendab samaaegselt loovust ja vastutust – ideid, mis lahendavad probleeme, mitte ei tekita neid.

Selline mõtteviis on kujundanud uue majanduskultuuri. Ettevõtted loovad lahendusi, mis seovad kasumi keskkonna ja kogukondliku heaoluga; idufirmad mõõdavad edu mitte ainult rahavoo, vaid ka mõjuga süsiniku-, ressursi- ja sotsiaalsetele näitajatele. Hariduses kasvatatakse põlvkonda, kes mõistab, et tõeline innovatsioon on hooliv, mitte pelgalt

kiire. Uued rohetehnoloogiad, tehisaru rakendused ja ringluspõhised ärimudelid on saanud meie ekspordi ja maine kandjateks.

**Kui mõni idee töötab Eestis, saab
see töötada ka mujal – aga meie
teeme selle esmalt õigesti.**

ettevõtja, 42, Harjumaa

USALDUS JA TURVATUNNE

2040. aastal seisneb Eesti majanduse tugevus ka usalduses. Inimesed usaldavad, et majandus toimib nende, mitte süsteemi enda huvides. Kui ostame toote, näeme selle elukaart; kui kasutame energiat, teame selle päritolu; kui liigume linnas, kogeme turvalist ja sujuvat liikumist. Selline teadmine vähendab ebakindlust ja asendab kontrolli koostööga. Usaldus annab vabaduse – vabaduse tegutseda liigse järelevalveta, sest süsteem on läbipaistev ja isereguleeruv. Usaldus loob valmiduse panustada; nõudmise asemel tegutsetakse, sest tajutakse, et teised ja süsteem liiguvad samas suunas.

**Usaldus
annab
vabaduse.**

Läbipaistvus, digitaalne ausus ja kogukondlik ühine tegutsemine on loonud turvatunde, mis ulatub majandusest kaugemale – see on muutnud ühiskonna sidusaks ja kindlaks. Turvalised teenused, läbimõeldud küberhügieen ja usaldusväärased digiplatvormid hoiavad Eesti digitaalse majanduse stabiilsena.

**Ma sorteerin nüüd prügi, kuna ma
tean, et see tõesti läheb
ümbertöötlemisse, mitte ei viida
kõike ühte kohta.**

naine, 46, Viljandi

Globaalne horisont 2040

Eesti majandus ei arenenud vaakumis. **Meie väikeriigi võimalused ja piirid on kujunenud globaalse rütmi järgi – tehnoloogiliste, demograafiliste ja geopoliitiliste jõujoonte kaudu.** Tasakaalus majandus on täna samaaegselt kohaliku kui ka globaalse mõõtmega.

Tehnoloogiline murrang on olnud kõige nähtavam muutus. Tehisintellekt, automatiseerimine ja biotehnoloogia muutsid töö olemust sama sügavalt, nagu aurumasin ja elektrifitseerimine muutsid kunagi tööstust. Masinatele on antud ohtlikud ja korduvad tööd, ning on loodud uusi ameteid ja väärtusahelaid, mida 2020. aastatel ei osatud ette näha. Eesti edu on tulnud oskusest ühendada tehnoloogiline nutikus ja inimlik paindlikkus – teha digikratist tööriist, mitte peremees.

Eesti edu on tulnud oskusest ühendada tehnoloogiline nutikus ja inimlik paindlikkus

Demograafilised muutused on kujundanud tööelu uue reaalsuse. Euroopas ja Eestis on rahvastiku vananemine, rändevood ja tööealise elanikkonna vähenemine loonud vajaduse pikendada tööiga ja muuta õppimine elukestvaks. Tasakaalus majandus ei näe inimest pelgalt tööjõuna, vaid teadmus- ja kogukonnajõuna – iga inimene saab panustada sõltumata east või elukohast.

Geopoliitika ja turgude ümbermängimine on pannud proovile väikeriikide vastupidavuse. Tarneahelate killustumine ja energiajulgeoleku küsimused on sundinud Eestit arendama paindlikku majandusgeograafiat – oskust leida võimalusi seal, kus teised nägid riske.

Eesti tugevus seisneb kiiruses ja koostöövõimes, mitte mahus: oleme üheaegselt nii globaalne partner kui kohalik uuendaja.

Rahandus ja investeerimiskeskond on olnud tasakaalu vaiksed kandjad. Inflatsiooni, kapitali hinna ja investeerimisvoogude kõikumine on õpetanud, et kestlikkus ei tähenda ainult rohelist kokkulepet, vaid ka rahalist mõõdukust ja usaldust. 2040. aastaks on Eesti kujundanud rahanduskultuuri, mis ühendab ettevaatliku stabiilsuse ja julguse investeerida tulevikku – nii on võimalik juhtida muutusi, mitte vaid reageerida.

Globaalne horisont on näidanud, et tasakaal eeldab suutlikkust ühendada tehnoloogiline uuendus, demograafiline reaalsus ja rahanduslik vastutus üheks toimivaks tervikuks.

Eesti majandus suudab 2040. aastal olla korraga väike ja kiire, julge ja hooliv, kohalik ja avatud.

Visiooni aluseks olnud sektorid

Viis sektorit moodustavad 2040. aastal ühtse koostoimiva süsteemi: energia loob aluse, transport ühendab, ehitus ja maakasutus kujundavad ruumi, tööstus ja ringlus hoiavad materjale väärtuslikena.

Kui üks valdkond jääb maha, süsteem aeglustub; kui nad arenevad koos, sünnib vastupidavus ja loovus, mis toob stabiilsuse ja kasvu. Ristmõjud, kus ühe valdkonna uuendus toidab teisi, on saanud peamiseks kasvumootoriks.

Igat sektorit juhivad fookusteemad – kokkupuutepunktid, kus erinevad osad ristuvad ja loovad uut väärtust. Energia ei tooda üksnes elektrit ja soojust, vaid sellega luuakse alus tööstuse ja transpordi dekarboniseerimiseks. Transpordiga ei liigutata mitte ainult inimesi ja kaupu, vaid hoitakse ühenduses kogukondi ja turge. Ehituse ja maakasutusega kujundatakse ruumi, mis teenib nii inimest kui looduskeskkonda. Tööstuse ja ringmajandusega tagatakse, et materjalid liiguvad suletud ringis väärtust hajutamata.

ENERGEETIKA

Energeetika on tasakaalus majanduse otsustav, kuid sageli nähtamatu jõud. 2024. aastal oli taastuvelektri osakaal 50% ja neljandik varustusest tuli põlevkivist. **Aastaks 2040 on energiasüsteem hajus, puhas ja sõltumatu.**

Üleminek algas põlevkivienergiast loobumise ja uute taastuvvõimsuste lisandumisega. Lisandunud 1800 MW tuuleparke ja 200 MW päikesejaamu andsid energiapöördele hoogu. 2040. aastani kavandatud võrgutugevdamise investeeringud ületasid miljard eurot ning taastuvvõimsuste kogumaht planeeriti ligi 5 miljardit eurot. Tuuleparke nähakse keskkonnasõbraliku ja julgeolekut tugevdava allikana, kuid toetust kasvatasid kaks tingimust: kogukonna varajane kaasamine ja otstarbekas planeerimine. Merepargid on kallimad ja üldjuhul vähem tasuvad, kuid tekitavad vähem vastuseisu. Maismaal eelistatakse endisi tööstus- ja kaevandusalasid. Kvalitatiivsete arutelude põhjal pakutakse odavamat elektri hindu või muud otsest kohalikku kasu tuuleparkide lähedal elavatele inimestele. 2035. aasta oli sümboolne – PÕXIT, põlevkivist väljumine, muutis Eesti õhu puhtamaks ja hoogustas uute tööstusharude arengut.

Tuuleenergia on hea. Mulle meeldib, et mind kaasati kohe alguses, mitte lihtsalt ei öeldud, et siia tuleb park.

mees, 51, Lääne-Virumaa

2040. aastal on energiasüsteem targalt juhitud ja paindlik. Energiasääst on vaikumise töörežiim: hooned, seadmed ja võrgud suhtlevad, nihutavad koormust ning vähendavad kulusid ja heidet. Kogu elektritarbimise katab taastuvelekter. Süsteemi selgroog on mitmekesine portfelli, sh juhitud (gaasi-, koostootmis- ja salvestus-) võimsused. Uued tootmis- ja salvestuslahendused on vähendanud ilmastikust sõltumatute jaamade vajadust. Planeeringu- ja liitumisprotsessid kestavad alla 18 kuu ja investeeringuid toetab stabiilne regulatiivne raamistik. Sügav geotermiaenergia on kasutuses nii hoonetes kui ka kaugküttesüsteemides.

2040. aastal on energiasüsteem targalt juhitud ja paindlik.

Turureeglid ja võrgutasude erandid teevad salvestuse ja paindliku tarbimise tasuvaks nii kodudes kui ka ettevõtetes. Energiatootmine ei ole enam kaugel infrastruktuur, vaid osa igapäevasest elust – kohalikud energiapargid ja koostööprojektid on ühtaegu varustuskindluse ja kogukondliku ohu allikas.

Eesti energiapoliitika fookusmissiooniks on olnud energiasõltumatuse ja süsinikuvabaduse ühendamine. Täna suudame katta oma vajadused puhtalt, kohapeal ja koordineeritult rahvusvaheliste energiaturgudega. Hajutatud tootmine ja tugev võrk on loonud süsteemi, mis talub šokke, taastub kiiresti ning on valmis eksportima energiat ja oskusteavet.

Suurim energiapööre on toimunud kodudes ja linnades. **Renoveerimisest on saanud majanduse tõmbejõud – soojustus, tehnosüsteemid, kaugküttesse liitumine ja lokaalne taastuenergia on vähendanud nõudlust ja stabiliseerinud energiakulud.**

TRANSPORT

Transport on majanduse ühenduste võrgustik – nähtamatu süsteem, mis kannab inimesi, kaupu ja teadmisi läbi kogu majanduse. Kui 2020. aastate alguses oli Eesti transpordisüsteem killustunud – liigne autostumine, ebapiisav ühistransport ja vähene digitaalselt juhitud koordineeritus –, siis 2040. aastal näeme sügavat muutust.

Aastal 2024 sõltus 58% igapäevasest liikumisest autost. 2040. aastaks on see langenud 45%-ni, samal ajal kui ühistranspordi osakaal on kasvanud 9%-lt 21%-ni. Selle taga on kahe aastakümne järjekindlad investeeringud ühistransporti, nõudepõhistesse teenustesse ja linnaruumi.

**Nüüd, kus rattateed on turvalised,
valgustatud ja ka talvel hooldatud,
sõidan igapäevaselt tööle rattaga.**

mees, 27, Tallinn

Linnades liiguvad inimesed kombineeritult kergliiklusvahenditega, mugava ühistranspordiga ja jagatud sõidukitega. Isikliku auto omamine on tiheasustuses pigem erand. Varem kohustuslike parklate asemel on majade juures roheline ja ühiselt kasutatav avalik ruum. Maakonna- ja linnadevaheline liikumine käib taktsagedusel – liinid väljuvad iga 30–60 minuti järel ning on sünkroonis rongide ja kohalike ühendustega. Inimene kasutab ühte piletit ja reaajas teavet, tänu millele on teekond sujuv ja ennustatav.

Usaldus ühistranspordi vastu on jõudnud hajaasustusse. Nutikalt hallatud nõudepõhised liinid tagavad, et väiksemad kogukonnad on ühendatud töö, hariduse ja teenustega. Kaubavedudes koordineerivad digiplatvormid tarneid, vähendades tühisõite ning hoides kulud ja heitmed madalad.

**Olin nõus autost loobuma, kuna
ühistransport katab
otseühendused nii, et ma ei pea
ümber istuma.**

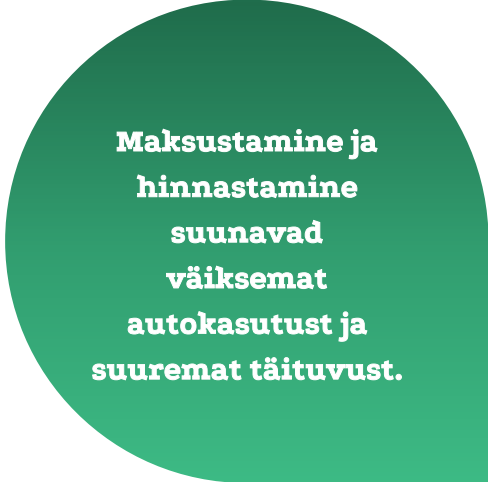
mees, 43, Tallinn

Transpordi fookusmissioon on muuta liikumine nähtamatult sujuvaks osaks igapäevaelust. Ühistransport ja liikuvuskeskused on süsteemi selgroog, mida toetavad kiired bussiliinid maakonnakeskuste vahel, ühissõidukite rajad suuremates linnades ning jagatud liikuvus.

Majandusloogika on muutunud. Maksustamine ja hinnastamine suunavad väiksemat autokasutust ja suuremat täituvust – keskmine autosõit on tõusnud 1,7 inimeseni autos. Nõudluspõhised teenused vähendasid kulusid ja heidet, tuues kasu nii majandusele kui keskkonnale, sest teede rajamise ja hooldamise väiksem maht jätab rohkem maad loodusele, mis seob süsinikku ja hoiab elurikkust.

Eesti digitaalsetest liikuvuslahendustest ja integreeritud transpordimudelitest on saanud rahvusvaheline ekspordiartikkel – teadmiste ja tarkvarateenuste näol. **2040. aasta transport on suures osas süsinikuvaba, ühendatud ja inimkeskne – süsteem, kus mugavus ja kestlikkus ei ole vastandid, vaid ühe terviku kaks poolt.**

**Maksustamine ja
hinnastamine
suunavad
väiksemat
autokasutust ja
suuremat täituvust.**

EHITUS

Kui 2020. aastatel oli hoonefond üks suuremaid struktuurseid nõrkusi (madal energiatõhusus, suur ressursikulu, aeglane renoveerimine), siis 2040. aastaks on sellest saanud majanduse vastupidavuse ja innovatsiooni allikas.

Aastal 2023 oli renoveerimise aastamaht 0,2 miljardit eurot, ligi 80% elamufondist oli ehitatud enne 1990. aastat. Ehitus- ja lammutusjäätmete väärindamine oli marginaalne. Pöörde tõi ehitusõiguse sidumine süsinikujalajälje ja taristukulude hindamisega – iga uus arendus pidi tõendama kooskõla kliimaeesmärkidega ega tohtinud tulevastele põlvkondadele tekitada liigset koormust. Energiapöördega kaasnes hüpe hoonete energiatõhususes. Energia kogutarbimine m² pinna kohta vähenes viiendiku võrra, kusjuures pool suurtest avalikest hoonetest toimis nutika energiakihi ning veerand kodudest kasutas tarbimise juhtimist.

Oluline muutus tuli tehaselise renoveerimise läbimurdest.

Standardiseeritud tootmine lühendas tööprotsessi 2-3 kuult 2-3 nädalani, vähendas elanike häiringuid ja ühtlustas kvaliteeti, muutes lahenduse skaalal odavamaks ja andes hoo renoveerimislainele. Riigihangetes on ehituse ja ehitise elutsükli olulisimaks kriteeriumiks keskkonnamõju lisaks maksumusele.

Oluline
muutus tuli
tehaselise
renoveerimise
läbimurdest.

2040. aastaks on renoveerimise aastamaht kasvanud 1,2 miljardi euron. **Pea kogu hoonefond on energiatõhus ja madala jalajäljega.**

Etteaimatavad toetusmehhanismid andsid ehitussektorile kindluse investeerida oskustesse ja tootmisvõimsusesse ning löid turule stabiilse arenguootuse. Üldine energiatarbimine on kahanenud ligi kolmandiku, CO2 heide on vähenenud 8,5 miljonilt tonnilt 0,2 miljoni tonnini ning 30-40% kehvemas seisus hoonetest on renoveeritud. Hooned on ringluspõhised: materjalid liiguvad ühest elutsüklis teise, hooned on kohandatavad ja energiakasutus on dünaamiline.

Materjalide ringlusest on saanud uus norm. Olemasolevate hoonete konstruktsioonide taaskasutus ja süsinikku siduvate materjalide – nagu puit ja öleplakid – kombineeritud kasutus on vähendanud uue toorme nõudlust ning aidanud saavutada kliimaeesmärke. Puitkarkasslahendused on kuni kaks korda väiksema süsinikujalajäljega kui betoonkarkass, kuid kuna puidu taastumine on aeglane, on võtmesõnadeks kombinatsioon ja mõõdukus.

2040. aasta ehitus tähendab energiasäästu ja elukeskkonna loomist, mitte üksnes hoonete püstitamist. Iga uus ruum on investering nii inimeste heaolusse kui ka looduse taastumisvõimesse. Tiheasustuses on suurenenud ühiskasutatava avaliku ruumi osakaal ning vähenenud isikliku eluruumi ruutmeetrite arv inimese kohta – tulemuseks on tugevamad kogukondlikud sidemed ja asumites väiksem keskkonnamõju.

MAAKASUTUS

Kobarkriisid näitasid, et tugevus peitub säilenõtkuses. Lühikesed tarneahelad, mulla taastamine ja andmepõhine põllumajandus on vähendanud šokikulusid ja hoidnud toidulaua kindlana.

2040. aastal on maakasutus tasakaalus põllumajanduse, metsanduse ja looduskaitsega. Toitu toodetakse mitmekesistes süsteemides, mis ühendavad tehnoloogilised lahendused ja loodushoidlikud praktikad. Põllumajandus ei ole enam

pelgalt toidutootmine, vaid toidujulgeoleku ja maapiirkondade elujõu selgroog. Nooremad linlased on valmis maksma rohkem kohaliku ja keskkonnasõbralikuma toidu eest. Kohalikult toodetud toidul on maksusoodustus, samal ajal toetab riiklik poliitika väiketalude toimetulekut ja põlvkondade vahetust.

Põllumajanduse kõrvalsaadustest toodetud biometaan toidab transporti ja energiasüsteemi, sidudes maamajanduse süsinikuvabasse energiaringi.

Viljakamad põllumaad on kaardistatud ja hoitud arendussurvest vabad – see on toidujulgeoleku ja biomajanduse strateegiline baas.

Põllumajandus ei ole enam pelgalt toidutootmine, vaid toidujulgeoleku ja maapiirkondade elujõu selgroog.

Ma ostan Tallinnas kindla taluniku kaupa, sest minu jaoks on oluline teada, kust toit pärineb.

Kaarel, 37, Tallinn

Metsanduses on vastasseis asendunud teadliku ja läbipaistva majandamisega. Kui varem survestas lühiajaline kasum elurikkust, siis nüüd juhivad valdkonda säästliku metsamajanduse tavad ja kogukondlik kokkulepe. 2040. aastaks on süsiniku sidumine võrreldes 2020. aastate tasemega kasvanud 16%, ja on saavutanud jälle 2010. aasta taseme, kus metsad seovad vähemalt 5 Mt CO₂ aastas. Tasakaalu tõi vabaduse ja vastutuse põhimõte: raiemahud otsustati koostöös kogukondade ja teadlastega. Nii kujunes metsast ühiskondlik lepe, mitte konfliktikoht.

Ruumiline planeerimine toetab nüüd põhimõtet: iga ruutmeeter peab looma väärtust nii inimesele kui loodusele. 2040. aasta Eesti ei ole ainult kasvulinnade lugu – ka kahanevad linnad on kohandatud uude mõõtkavasse. Tühjenevaid alasid kujundatakse rohealadeks ja kogukondlikeks ruumideks, elukvaliteedi ja sidususe säilitamiseks on teenused koondatud.

Kohalikud omavalitsused määravad teadlikult kasvupiirid, ennetades hajusalt paisuvat arengut ja hoides elurikkuse koridorid avatuna. Murrang toimus, kui loodi üleriigiline renoveerimisvajaduse kaart ning KOV-id ja planeerijad said süsteemse koolituse ruumiloome kvaliteedi tõstmiseks.

TÖÖSTUS JA RINGMAJANDUS

Tööstus ja ringmajandus on majanduse seedesüsteem – nad võtavad vastu ressursid, töötlevad need ümber ja saadavad ringlusse. Valdav lineaarne tootmine 2020. aastate alguses tähendas väärtuse kadumist koos jäätmetega. 2019. aastal jõudis ringlusse vaid 16% materjalidest, ülejäänul lõppes prügimäel või põletuses. Selline loogika vähendas konkurentsivõimet ja muutis majanduse haavatavaks.

2040. aastaks on aset leidnud põhimõtteline pööre.

Ringluspõhimõtted on majanduse keskne tööviis ning „jäätmel“ on aegunud mõiste. Materjalid liiguvad uutesse toodetesse, teenustesse või tootmistsüklitesse. Tootmisjäägid on ettevõtete ressurss uue väärtuse loomiseks.

Tootmisjäägid on ettevõtetele ressurss uue väärtuse loomiseks.

**Pandipakendi loogika töötab –
raha motiveerib rohkem kui
loosungid.**

mees, 38, Tallinn

2035. aastaks kahekordistus alternatiivsete sisendite kasutus, millega vähenes impordisõltuvus ja ringmajandus sai tugeva konkurentsieelise. Muutuse aluseks oli süsteemne ressursikasutuse analüüs, mis tegi nähtavaks tööstuse tegelikud sisendid ja kaod. Koos teadus- ja arendustegevuse programmidega võimaldas see katsetada uusi tehnoloogiaid ja viia need kiiresti turule. Lisaks ühendas üleriigiline materjaliringluse andmebaas tootmisjääkide pakkujad ja taaskasutajad, tänu millele jõudis 2035. aastaks ringlusse 50% enam materjale ning ettevõtted teenisid jäätmekulude asemel tulu.

Tööstuse ja ringmajanduse fookusmissioon on ühendada ressursi- ja energiatõhusus ning innovatsioon. Eesti on suutnud vähendada sisendite raiskamist, kasvatades samal ajal lisandväärtust ja ekspordivõimekust. Tootmine on hajus ja paindlik – väiksema mastaabiga, kuid ühendatud globaalsete võrgustikega.

Eesti ringmajanduse tugevusest on saanud eksporditav nutikus, eriti rohetehnoloogia, energiasalvestuse ja ringmaterjalide sektorites. Uued tööstused kasvasid just seal, kus osati kõige paremini rakendada ringluse loogikat – mööbli tootmisest kõrgtehnoloogiliste komponentideni.

Tasakaalus majanduse fookusteemad

Viie sektori analüüsist kerkisid esile teemad, mis korduvad kõigis valdkondades. Nimetame neid fookusteemadeks – need on muutused, mis kujundasid Eesti 2040. aasta majanduse tuuma ja ühendasid sektorid ühtseks süsteemiks.

Tasakaalus majanduse fookusteemad on ruumiline planeerimine ja asustuse struktuur; ringmajandus ja ressursitõhusus; säästev liikuvus ja transpordikorraldus ning dekarboniseerimine ja taastuenergia.

RUUMILINE PLANEERIMINE JA ASUSTUSE STRUKTUUR

Ruumiline planeerimine on majanduse keskne ühendus: see kirjeldab, kuidas energia, transport, ehitus ja looduskeskkond koos toimivad. **Ruumiline planeerimine on strateegiline majandusinstrument, mis suunab investeeringuid, kujundab innovatsiooni ja seob töö, elu ning keskkonna üheks koosluseks.**

Linnade kasv traditsioonilises mõttes on peatunud; linnad on pigem tihenened ja mitmekesisemad, kus inimesed saavad elada, töötada ja puhata samas keskkonnas, kus ka loodusel on oma koht.

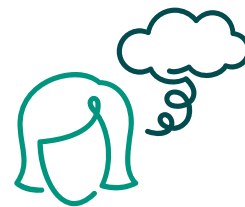
Külades ja väikelinnades on ruumiline planeerimine loonud sidemeid, mis hoiavad kogukondi tugevana: töökohtade, teenuste ja looduse lähedus vähendab liigse liikumise vajadust ning ühes sellega suurendab elukvaliteeti. Rohealad, veekogud ja elurikkuse koridorid on planeerimise lahutamatu osa, mitte lihtsalt lisandused. Terviklik ruumiline mõtlemine teeb ühiskonna vastupidavaks kriisidele – linnad ja maapiirkonnad ei ole eraldatud, vaid toetavad üksteist, pakkudes inimestele pindlikkust ja turvatunnet.

Linnad on
tihenenud ja
muutunud
mitme-
kesisemaks.

Rohealad,
veekogud ja
elurikkuse
koridorid on
planeerimise
lahutamatu osa.

**Elan just siin, sest meie linnas on
puhas õhk ja vaiksed tänavad.**

Marge, 54, Rapla

2040. aasta Eesti ruumiline struktuur toetab elujõulisi keskusi ja toimivaid ühendusi, mitte ääremaastumist. Planeerimine on tõenduspõhine ja paindlik, arvestades nii demograafilisi muutusi, kliimariske kui ka tööviiside ümberkujundamist.

SÄÄSTEV LIIKUVUS JA TRANSPORDIKORRALDUS

Säästev liikuvus ja targalt juhitud transpordikorraldus seovad füüsilise transpordisüsteemi ja inimeste tegeliku liikumiskäitumise. 2040. aastal on liikumine sujuv ja sidus. Ühistransport, kergliiklus ja nõudepõhised digilahendused toimivad ühe süsteemina. Kaupade ja teenuste liikumist juhivad platvormid, mis optimeerivad logistikat ja vähendavad tühisõite.

**Liikumine
on sujuv
ja sidus.**

Säästev liikuvus on vabadus liikuda keskkonda koormamata ning õiglasem ühiskond: igal inimesel on ligipääs tööle, haridusele ja teenustele. Ressursitõhusus ja liikuvus koos annavad majandusele rütmi, mis on üheaegselt säästlik ja energiline.

**Kolisime väikelinna, sest bussi- ja
rongiliiklus töötab regulaarselt –
elu pole enam ainult Tallinna
keskne.**

noor pere, Türi

Hästi korraldatud liikumisvõrgustikud toovad tööjõu, ettevõtted ja turud teineteisele lähemale, luues eeldused innovatsiooniks ja ettevõtluseks ka väljaspool suuri keskusi. Liikuvus seob tervikuks ruumilise planeerimise, energiakasutuse ja ringmajanduse.

DEKARBONISEERIMINE JA TAASTUENERGIA

Dekarboniseerimine on uus majandusloogika, kus energia tootmine, tarbimine ja salvestamine moodustavad elava ja kohaneva koosluse. 2040. aastal vähendavad energia, transport, hooned ja maakasutus heidet koordineeritult, mitte eraldiseisvalt. Kui üks „organ” jääb maha, teeb teine topelttööd – seaduspära, mille Eesti võttis omaks 2020. aastatel. Seepärast toimivad kliimaeesmärgid ühtse ainevahetusena: puhas elekter võimaldab puhast transporti, energiatõhus hoonefond langetab energiavajadust ning maakasutus seob süsinikku ja loob ruumi taastuenergiALE seal, kus see ei kahjusta ökosüsteeme. Lisaks tootmisele juhime tarbimist – vähendame nõudlust ja juhime seda paindlikult.

Dekarboniseerimisest on kujunenud investeringute kvaliteedikriteerium: igat uut projekti – energiavõrk, teelõik või tööstus – hinnatakse süsinikumõju ja koostoime järgi. Eelisrahastuse saavad ühisinvesteringud, mis teenivad korraga energiaturvalisust, heitmete vähendamist ja elurikkuse kaitset. Digitaalsed seirelahendused ja tehisintellekti mudelid jälgivad reaajas süsteemi toimimist, kus majandus kujuneb andmepõhiselt hingavaks organismiks.

Dekarboniseerimisest
on kujunenud
investeringute
kvaliteedikriteerium.

Eesti tugevus on võime siduda energiasüsteemid regionaalselt ja digitaalselt. **Paindlik energiamajandus, hajutatud tootmine ja taastuenergia võrgustikud on kujundanud meid mitte ainult rohelisemaks, vaid ka iseseisvamaks. Dekarboniseerimine on loonud uusi väärtusahelaid, töökohti ja oskusi – sellest on saanud majandusuuenduse katalüsaator.** Paindlik energiasüsteem vähendab impordisõltuvust, kasvatab kohalikku tootmist ja toetab ringmajandust ning ruumilist planeerimist. Eesti idufirmad, kes alustasid kohalike energialahendustega, ekspordivad nüüd oma tehnoloogiat üle Euroopa.

**Alustasime kohaliku CO2 püüdmise
tehnoloogiaga, aga nüüd
ekspordime oma lahendust
Hollandisse, kus toidutootjad
kasutavad seda kasvuhoonetes
taimede kasvu soodustamiseks.**

ettevõtja, 31, Pärnumaa

RINGMAJANDUS JA RESSURSIKASUTUS

Ressursitõhusus hoiab süsteemi tasakaalus ja 2040. aastal tähendab see, et midagi ei lähe raisku: materjalid liiguvad ringluses, energiat kasutatakse nutikalt ja tarbimine on teadlik. See on majanduse igapäevane kultuur, mitte sund ega kampaania. Ettevõtted mõõdavad oma edu mitte ainult toodangu, vaid ka ressursikasutuse kvaliteedi järgi.

Ressursitõhus majandus on loonud kindluse, et Eesti ei sõltu liigselt välistest sisenditest ning suudab toimida ka globaalsete kriiside ajal.

Teekond algas arusaamisest, et madal ressursitõhusus ja ringluse napp rakendamine olid Eesti struktuursed nõrkused: hoonefondi energiaraiskamise, ehitus- ja lammutusjäätmete vähenemise väärimine ning toormekulukas majandusloogika. 2030. aastatel hakati eelistama kõrgema lisandväärtusega kasutust, parandati materjalivoogude nähtavust ja kiirendati tehaselisi renoveerimislahendusi. Materjalipassid ja BIM-põhine seire tegid ehitusmaterjalide elutsükli nähtavaks. Ringmajandus vähendas ehitus- ja lammutusjäätmete raiskamist ning muutus erandi asemel normiks.

**Materjalipassid ja
BIM-põhine seire
tegid ehitus-
materjalide
elutsükli
nähtavaks.**

Ringmajanduse areng on sündinud ettevõtete sünergiast, disaini- ja tootmisuuendusest ning läbipaistvatest tarneahelatest. See nõudis mõtteviisi muutust – korduskasutusest, remondist ja ümbertöötlemisest tekkiv väärtus asendas SKP-põhise hindamise kvalitatiivse majandusarengu hindamisega, tõestades, et areng on võimalik ka ilma traditsioonilise kasvuta.

SIDUSTEEMAD

Sidusteemad on põhimõtted ja tööriistad, mis hoiavad majanduse terviklikkust. Need dünaamilised toetusmehhanismid läbivad kõiki fookusteemasid, sidudes energia, liikumise, ruumi ja ressursid ühtseks ainevahetuseks. **Digilahendused annavad nähtavuse ja kiiruse, koostöö loob usalduse ja sidususe ning õiglane üleminek tagab, et muutus ei lõhesta, vaid ühendab.**

Digilahendused, tehisintellekt ja andmepõhine juhtimine

Tasakaalus majandus toetub oskusele ideid targalt juhtida: andmepõhised digilahendused teevad otsustamise läbipaistvaks, tõhusaks ja õppivaks. Tehisintellekt ja digiplatvormid modelleerivad ja prognoosivad poliitikate, investeringute ja taristu mõju majandusele, keskkonnale ja heaolule. **Eesti digiriigi kogemus võimaldas luua majanduse digitaalse kaksiku, kus otsuseid testitakse enne elluviimist.**

Andmed on majanduse närvisüsteem ja ühine keel, mis ühendab sektorid, omavalitsused, ettevõtted ja kodanikud. Ilma usaldusväärsete andmeteta ei sünni tarku otsuseid. 2040. aastal seovad digiplatvormid energia-, liikuvus-, hoonete- ja ruumiandmevood üheks tervikuks. **Andmed on kättesaadavad kõigil tasanditel – riigist ettevõteten – ning neid kogutakse eesmärgipäraselt: esmalt küsitakse „miks“, alles siis „kuidas“.** Nii ennetatakse tühja andmekogumist ja tugevdatakse valdkonnaülest kasutust.

Digilahendused loovad läbipaistvuse, suunavad piiratud ressursse ja toetavad teadmispõhiseid otsuseid. Nii hoiab andmepõhisus majanduse reaktsioonivõimelisena. Nutikas IKT-teenuste eksport on üks majanduse kandvaid sambaid, kinnitades Eesti rolli küberturbe ja tehisintellekti rakenduste liidrina.

**Andmepõhisus
hoiab majanduse
reaktsiooni-
võimelisena.**

Digitaalne sidusus seob majandussektorid ühtseks ja usalduslikuks tervikuks. 2040. aasta Eestis tähendab see avatud ja turvalisi andmevooge, mille kaudu ühinevad energiavõrgud, transpordisüsteemid ja ringmajanduse platvormid. **Andmete jagamisest on saanud ühiskondlik hüve, mida kasutatakse targalt ja vastutustundlikult.**

Koostöö ja muutuste juhtimine

Tasakaalus majanduse keskmes on koostöö ja muutuste juhtimine – oskus näha suurt pilti, jagada vastutust ja juhtida keerukust inimlikul moel.

2020. aastate killustunud valitsemine ja sektoripõhine mõtlemine ei võimaldanud lahendada süsteemseid probleeme. Üleminek tasakaalus majandusele eeldas uut koostöökultuuri ja ühist juhtimisloogikat. **Ministeeriumid, KOV-id, ettevõtted ja kogukonnad õppisid juhtima muutusi koos, jagatud vastutuse ja pikaajalise sihiga.**

Eesti eelis on olnud väiksus ja paindlikkus, kus eri tasandi otsustajad saavad kiiresti kokku tulla, katsetada ja õppida. 2040. aastaks on sellest kujunenud uus tööviis: riigi, omavalitsuste ja valdkondade püsivad võrgustikud tagavad, et otsused sünnivad ühises ruumis, mitte üksteisest mööda. **Suured taristuprojektid, reeglimuudatused ja reformid koostatakse ristmeeskondades, kus on ühine tegevuskava, rist-rahastus ja pidev tagasiside.**

**Taristu-
projektid, reegli-
muudatused ja
reformid
koostatakse rist-
meeskondades.**

**Tänu Rohetiigri algatatud
ehitussektori teekaardi ümarlauale
saime investeringukindluse, mis
on taganud tänaseks meie ettevõtte
renoveerimisprojektide edukuse**

Ettevõtja, 58, Harjumaa

Valdkondadevaheline kooskõla – näiteks transpordi, planeerimise ja energia otsuste sidumine – ennetab olukorda, kus üks käsi ehitab ja teine hiljem parandab. Nii on tekkinud kumulatiivne mõju, kus iga meede toetab teist ja muudatused võimendavad üksteist.

Õiglane üleminek ja teadlikkus

Keskkonna ja tehnoloogia areng, tehisintellekti levik ja majanduse ümberkujundamine tõid vältimatult kaasa muutusi töökohtades, elustiilis ja ootustes. Kui need muutused tunduvad inimestele ebaõiglasel või arusaamatul, tekib vastureaktsioon. Seetõttu on õiglane üleminek ja teadlikkus olnud tasakaalus majanduse keskne osa – see on mehhanism, mis aitab kaasa, et muutused ei löhu, vaid tugevdavad sidusust.

Õiglane üleminek tähendab, et inimesed ei jää kõrvale, vaid on osa otsustest, kasust ja vastutusest. Teadlikkus ja läbipaistvus loovad usalduse – arusaama, miks muutusi tehakse ja kuidas need mõjutavad igapäevaelu. See on ühiskonna immuunsus valeinfo ja hirmu vastu, sest inimesed tajuvad, et neid kuulatakse ja kaasatakse.

Teadlikkus ja
läbipaistvus
loovad
usalduse.

Õiglane üleminek on süsteemi empaatia – tundlikkus selle suhtes, kuidas muutused erinevaid inimesi ja piirkondi mõjutavad. 2040. aasta kogemus kinnitab, et kui kulud ja tulud jaotuvad õiglaselt, on ka pühendumus suurem. See tähendab varajasi mõjuhinnanguid, ausat kommunikatsiooni, toetavaid ümberõppeprogramme ja leevendusmeetmeid haavatavamatele gruppidele. Nii pöördus varasem vastuseis toetuseks – piirkondade eripärad ja tööturu vajadused said võrdseks lähtepunktiks uute tegevuste kavandamisel.

Õiglus hõlmab ka tulevase põlvkondi: lühiajaline mugavus ei tohi tulla homse arvelt. Praktikas tähendab see otsuseid, mis hoiavad ära liikumisvaesuse, tagavad teenustele ligipääsu ja seovad toetused piirkondlike eripäradega.

Horisontaalsed tugisambad ja väärtusruum

Sektorid, fookus- ja sidusteedad kujundavad majanduse nähtavat osa – mida teeme ja kuidas tegutseme. Kuid iga püsiv muutus vajab sügavat alust, millel püsivad nii väärtused, teadmised kui ka usaldus institutsioonide vastu. Need on tasakaalus majanduse horisontaalsed tugisambad.

Neli sammast – väärtused, haridus, majanduspoliitika ja rahandus – on tasakaalus majanduse selgroog. Haridus toob teadmised ja loovuse. Väärtused hoiavad sidusust ja vastutust. Majanduspoliitika loob kindluse ja suuna. Rahandus annab stabiilsuse ja paindlikkuse.

VÄÄRTUSED JA KULTUURILINE KOKKULEPE

Majanduse alus ei ole vaid kapital ja töö, vaid ka usaldus ja ühised väärtused. **2040. aastal seob majandust ja ühiskonda nähtamatu kokkulepe: majandus ja loodus, vabadus ja vastutus, konkurents ja hoolivus, uuendus ja järjepidevus toimivad teineteist tasakaalustavate jõududena.** Edu mõõdetakse ka selle järgi, kuidas majandus toetab heaolu ja looduse kestlikkust.

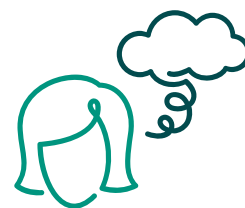
Väärtused on igapäevapraktika. Tarbimisotsused peegeldavad hoiakuid, ettevõtted seavad eesmärgiks pikaajalise usalduse, mitte lühiajalise kasumi. Poliitilised otsused sünnivad läbipaistvalt ja kogukondi kaasates; kogukonnad võtavad vastutuse oma ruumi, energia ja tuleviku eest.

**Poliitilised
otsused sünnivad
läbipaistvalt ja
kogukondi
kaasates.**

**Meie põlvkonnale on tähtis, et
ettevõtted ei rikuks keskkonda,
isegi kui see tähendab kallimat
hinda.**

Naine, 19, Tartu

Eesti väärtusruum toimib ühiskonna immuunsüsteemina – kaitseb killustumise eest ja tugevdab ühtsust. Usaldus institutsioonide vastu, praktiliste lahenduste harjumus ja usk inimeste panusesse on meie majandusliku vastupidavuse allikas.

Majanduse eetilisus on konkurentsieelis maailmas, kus usaldusest on saanud defitsiit. Ühised väärtused võimaldavad muutusi ilma lõhestumiseta – kasvada koos, mitte lahku.

HARIDUS JA TEADMUS

2040. aastal on haridus majanduse alussammas ja ühiskonna kestlikkuse peamine kandja. Haridus on elukestev õpirännak, kus iga inimene areneb oma rütmis vastavalt ühiskonna vajadustele ja võimalustele.

Haridusasutused on loovuse ja ühiste projektide keskused, kus põimuvad teadmised, ettevõtlus ja kultuur. Õppimine on praktiline ja seotud päriseluga – projektid loovad väärtust nii kohalikele kogukondadele kui ka rahvusvahelistele võrgustikele. Enamik kutse- ja kõrghariduse õppekavu sisaldavad ringmajanduse ja kestlikkuse õppeaineid.

2040. aastaks on ettevõtlussektoris lisandunud vähemalt 50 000 teadlast ja inseneri, tugevdades teadmusmahuka ettevõtluse vundamenti. Tasakaalus ja paindliku majanduse eelduseks on teadmuspõhine juhtimine – otsuseid toetavad teadus, andmestik ja rahvusvaheline kogemus.

Tehisarude produktiivsusbuum tõstis esile loovuse, koostööoskuse ja eetilise otsustusvõime. Noored õpivad varakult, et vabadus katsetada eeldab vastutust oma tegude tagajärgede eest. **Eesti**

hariduse suunamuutus kujundas põlvkonna, kes näeb kestlikkust ühiskondliku sidususe, mitte tehnilise sihina. See mõtteviis on kujundanud tööjõu paindlikuks, uuenduslikuks ja vastupidavaks.

**2040. aastaks on
ettevõtlus-
sektoris
lisandunud
vähemalt 50 000
teadlast ja inseneri.**

MAJANDUSPOLIITIKA JA ETTEVÕTLUSKESKKOND

Majanduse areng vajab raamistikku, mis soodustab uuendusi ja julgustab investeerima. Majanduspoliitika ja ettevõtluskeskkond on tasakaalus majanduse operatsioonisüsteem – kui see töötab, saab ka kõik muu areneda.

Euroopa majanduskursi fookus muutus 2020. aastatel oluliselt, raamides rohelepet konkurentsivõime ja strateegilise autonoomiaga. **Clean Industrial Deal ühendas kliimaneutraalsuse ja reindustrialiseerimise, andes hoogu energiasuurendavate sektorite dekarboniseerimisele ja tugevdas puhta tehnoloogia tööstusbaasi.** Uus loogika andis Eestile kindla suuna: kliimapolitiitika ja tööstuspolitiitika ei ole vastandid, vaid ühe investeerimisotsuse kaks külge.

Eesti edu rajaneb avatud ja lihtsal ettevõtluskeskkonnal, 2030. aastatel lisandus pikaajaline sihikindlus ja riskijulgeus. **Ettevõtlus toetus stabiilsele ja ettenähtavale raamile, mis soosis investeringuid teadusesse, ringmajandusse ja rohetechnoloogiatesse.**

2040. aasta majanduspolitiitika suunab arengut teadlikult, mitte ei reageeri kriisidele. See loob keskkonna, kus innovatsioon ja kestlikkus käivad käsikäes. Riik toetab lahendusi, mis on konkurentsivõimelised ja kooskõlas looduse võimaluste ja piiridega. Poliitika soodustab ringluspõhisust ja vastutustundlikku ettevõtlust, vähendades raiskamist ja ebakindlust.

**Innovatsioon
ja kestlikkus
käivad
käsikäes.**

Majanduspolitiitika on dialoog, mitte käsk. Riik toimib partnerina, kes loob usaldusliku raami ettevõtjate ja kogukondade koos tegutsemiseks. **Koostöö põhimõte on liikunud reeglitest suheteni – ühised töögrupid, ristrahastus ja mitme eesmärgiga projektid on teinud elluviimise kiiremaks ja läbipaistvamaks.**

Avaliku sektori hanked on liikunud hinnalt väärtusele. Vähemalt pooled hindamiskriteeriumid on nüüd kvalitatiivsed, näiteks meeskonna võimekus, riskijagamine ja lahenduse kvaliteet. See on tõstnud projektide lisandväärtust ja vähendanud turu kõikumist. Investeeringud suunatakse kontratsükliiselt eeskätt renoveerimisse ja energiatõhususse. Nii luuakse üheaegselt tööd, kindlust ja keskkonnakasut. Maksustamine lähtub elutsükli mõjust – mida puhtam kütus, seda madalam aktsiis –, mis teeb kestliku valiku kulutõhusaks nii ettevõttele kui tarbijale.

RAHANDUS JA FISKAALPOLIITIKA

Tasakaalus majandus teostub stabiilses ja usaldusväärses rahanduskeskkonnas.

Fiskaalpoliitika, investeerimiskliima ja kapitali liikumine reguleerivad muutuste kiirust ja turvalisust. Avaliku sektori investeeringud loovad ruumi erasektorile, mitte ei tõrju seda.

Stabiilne rahanduskeskkond loob aluse investeerimisele kestlikesse lahendustesse ja pikaajalise väärtusega sektoritesse. Ühisinvesteeringud, mis teenivad kliimaeesmärke, energiaturvalisust ja regionaalset arengut, on poliitika keskne tööriist. **Kapitalimahukate roheinvesteeringute (energia, renoveerimine, salvestus) puhul jagatakse riske avaliku ja erasektori koostöös, suunates ressursse strateegilisse taristusse ja innovatsiooni.**

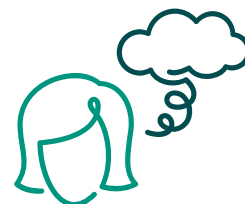
Rahandus-
keskkond loob
aluse
investeerimisele
kestlikesse
lahendustesse.

2040. aasta rahanduspoliitika keskmes on paindlikkus ja vastupidavus. Süsteem talub globaalseid šokke ilma, et ühiskond kaotaks kindlustunde. Samal ajal hoiab see majanduse sujuvana, toetades ettevõtete, kogukondade ja perede igapäevast toimetulekut.

Noored on kasvanud põlvkonnaks, kes mõistab raha väärtust ja rahakasutuse suunavat mõju. Nad teevad investeeringuid, mis arvestavad nii tootluse kui kestlikkuse põhimõtet. 2025ndatel olid üle poole 16–19-aastastest noortest valmis investerima ka pikema perspektiiviga fondidesse tingimusel, et need on keskkonnasõbralikud. Tänapäevaks on varased investeeringud andnud paljudele finantsvabaduse ja esikohale on kerkinud süsinikneutraalsed fondid.

**Ma panen tuleviku jaoks pisut raha
kõrvale, aga ma tunnen, et kasutades
keskkonnasõbralikke fonde, ma
natuke päästan ka maakera.**

Eliise, 17, Tartu

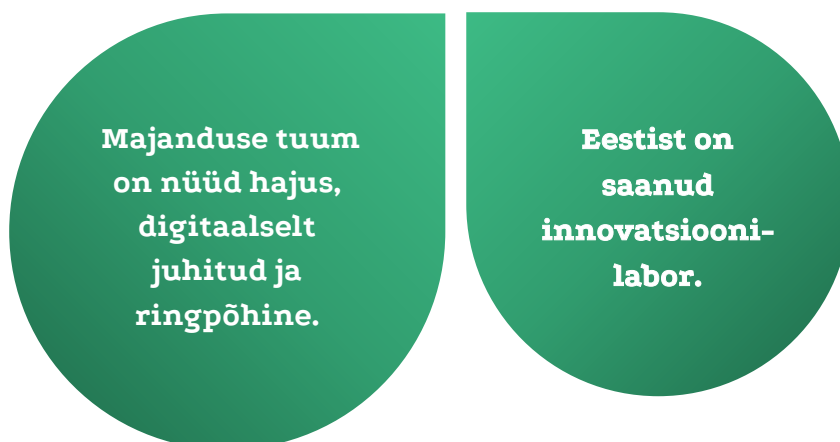
Rahandus ei ole ainult riigieelarve, vaid ka kultuur: kuidas inimesed, ettevõtted ja institutsioonid suhtuvad väärtuse loomisesse ja riskide võtmisse.

Kokkuvõte ja kutse tegutsemiseks

TASAKAALUS MAJANDUS

Eesti 2040. aasta tasakaalus majandus on elav ökosüsteem, kus iga osa täidab oma rolli ja toetab tervikut. Energia on puhas ja hajus; süsinikuvaba transport ühendab inimesi ja kogukondi sujuvalt; ehitus ja maakasutus loovad ruumi, kus inimene ja loodus on kooskõlas; tööstus ja ringmajandus hoiavad materjale ringluses, muutes ressursid väärtuseks, mitte prügiks.

Tasakaalus majandus on evolutsiooniline samm edasi Eesti senistelt tugevuselt. Oleme õppinud, et inimese heaolu ja looduse piirid ei pea olema vastandid, vaid saavad olla liitlased. Uuenduslikkus ja kestlikkus on üks kultuur. Poliitika ja majandus tegutsevad kooskõlastatult. **Sektorite sammud on ühised kõigis valdkondades: süvarenoveerimine ja energiatõhususe kasv, taastuenergia viimine 100%-ni, ringluspõhiste ärimudelite juurutamine ning liikuvuse mitmekesistamine.**

Meie majanduse tuum on nüüd hajus, digitaalselt juhitud ja ringpõhine. Just siin peitub Eesti konkurentsivõime: mitte suuruses ega ressurssides, vaid väiksuses ja paindlikkuses. Meil on vabadus katsetada. Tänu e-riigi taustale, paindlikule ettevõtluskeskkonnale ja kiiretele otsustele on Eestist saanud innovatsioonilabor, kus saab turvaliselt katsetada, kuidas uued lahendused toimivad – väike, kuid täpne mudel maailmamajanduse sees. Kui suured riigid vajavad reformideks aastaid ja miljardeid, saab Eesti katsetada kuude ja miljonite tasemel. Meil on võime näha tulemusi kiiresti, õppida, kohandada ja jagada. See

ongi meie lisaväärtus maailmale – võime näidata, kuidas tasakaalus majandus päriselt toimib. Eesti näitab, kuidas energiapööre, transport ja ringmajandus toimivad, kui neid toetavad digitaalsed lahendused ja koostöö.

MEIE VISIOONI KANGELASED

Selle loo kangelased ei ole institutsioonid, vaid inimesed. Eesti rahvas on näidanud, et väike riik võib teha suuri asju, kui ta seisab ühtsena ja hoiab oma väärtusi. Tavalised kodanikud – tark tarbimine, hajus energiatootmine ja looduse ning kogukonna hoid – on loonud aluse majanduse kestlikkusele. Kogukonnad ja ühiskonna erinevad tasandid on olnud selle muutuse kandjad.

**kangelased ei ole
institutsioonid,
vaid inimesed.**

**Panin päikesepaneelid, sest tahan
ise oma elektrit toota ja sõltuda
vähem süsteemist.**

mees, 47, Rapla

Ettevõtjad on loojad ja vedurid. Nad on tõestanud, et innovatsioon tähendab ka uusi viise väärtuse loomiseks ja jagamiseks. Nad on ühendanud julguse katsetada ja vastutuse hoida loodust ja kogukondi. Teadlased on andnud teadmised ja tõendid, mis teevad muutused võimalikuks ja usaldusväärseks. Tasakaalus majandus sündis nende sünergiast.

Kangelaste töö kannab vilja, sest nad teevad koostööd, ühendavad jõu ja teadmised ning ehitavad tulevikku, kus igaüks tunneb end vajaliku ja väärtuslikuna.

ÜLESKUTSE

Meie visiooni jõud seisneb selles, et see pole valmis. 2040. aasta majandus on elus ja muutuv ning vajab pidevat hoolt. Seetõttu on dokument kutse tegutsemiseks: hoida fookust, süvendada koostegutsemist ja kanda edasi väärtusi, mis annavad jõu ja suuna. Poliitikakujundajatele on see ettepanek luua stabiilne ja õiglane raamistik, mis toetab pikaajalist

**Majandus on
elus ja muutuv
ning vajab
pidevat hoolt.**

kestlikkust ja innovatsiooni. Ettevõtjatele on palve olla jätkuvalt loovad ja vastutustundlikud, näha oma rolli mitte ainult kasumi, vaid ka kogukonna ja keskkonna teenimises. Kogukondadele üleskutse võtta rohkem sõna ruumiplaneerimisel ja elurikkuse hoidmisel. Kodanikel palume uskuda, et iga valik loeb – iga ost, tarbimisotsus, töökoht ja hääletus. Iga tegu kas kinnitab või kõigutab saavutatud tasakaalu. Tasakaalus majandus on kõigi ühine vastutus ja kõigi ühine võimalus.

Tasakaalus majandus 2040 on tõend, et visioon võib saada reaalsuseks. Majandus saab olla korraga edukas, õiglane ja loodusega kooskõlas. Väike riik võib näidata teed ja olla suur eeskuju. **Tasakaalus majandus on Eesti uue edu alus.**